

ZANIMIV PORTAL IZ DOMAČEGA KAMNA V GORENJI VASI

V Loških razgledih smo že pisali o gradbenih in okrasnih naravnih kamnih loškega ozemlja in o njihovih izdelkih. V sami Loki se je uveljavil predvsem škofjeloški konglomerat iz oligocenske dobe, star med 25 in 30 milijoni let. Skozi stoletja so ga lomili v več kamnolomih na Kamnitniku in iz njega izklesali veliko portalov, ki so v Loki in sosednjih vaseh zamenjali lesene rožance. Podboje iz tega kamna najdemo tudi v Selški dolini tja do Selc in v spodnjem delu Poljanske doline. V Poljanski dolini so kamnoseški mojstri največkrat segli po domačem hotaveljskem apnencu, ki je bil ljudem všeč tudi zaradi prikupne rdečkaste barve. Seveda najdemo razen izdelkov iz teh dveh domačih kamnov še prišleka iz črniške kamnoseške delavnice, to je pastelno zeleni oligocenski tuf, sprijeti davni vulkanski pepel. Po portalih iz tega kamna so segli premožnejši gospodarji. V Škofji Loki dela na Mestnem trgu izdelkom iz škofjeloškega konglomerata družbo spodnjejurski gliniški

Kamnit portal in lesena vrata
pri nekdanji Kumrovi domačiji
v Gorenji vasi

apnenec, doma v Kamni Gorici ali v Podutiku pri Ljubljani. Nastajal je že pred kakimi dvesto milijoni let. Iz tega kamna je na Mestnem trgu pri št. 40 polkrožni portal z baročno tradicijo z letnico 1801 v sklepniku. Pri številki 38 sta dva podboja s tečaji na zunanji strani za železna vrata. V Loko pa so prišli tudi še izdelki iz sivega moravškega miocenskega peščenjaka, ki je nekoliko mlajši od konglomerata.

Cisto nekaj posebnega pa je bil kamen pri rožancih, sedaj že podrte, Kumrove domačije v Gorenji vasi št. 104. Ta edinstveni kamniti portal z baročno tradicijo je iz dveh vrst domačega kamna, ki ju nisem zasledil še pri nobenem drugem podboju in tudi pri nobenem drugem kamnitem izdelku. Nizek dvojni podstavek portala, vložka na obeh straneh in lok s sklepnikom vred so iz temno sivega trdnega apnenca, prepredenega z belimi kalcitnimi žilami in večjimi kalcitnimi nakopičenji. Kamnina je bila pri gorotvornih premikanjih zelo razpokana in pretrta, v razpoke pa so vdrle mineralne raztopine in dale kalcitne žile. V sami Gorenji vasi ni takega kamna, pač pa so takšnega nekoč že lomili v Hotavljah blizu cerkve. Še danes je tam sled nekdanjega kamnoloma. Zelo podobna kamnina je tudi v okolici Loga in Na Logu, vendar je od tam do Gorenje vasi precej dlje kot iz Hotavelj. Apnenec pri Žabji vasi pa je temnejši od tistega v portalu.

Stebra na vsaki strani rožanca sta iz sivkaste drobe, ki je v posameznih delih sivo zelenkasto obarvana. To je kamnina, ki sestoji iz kremenovih zrn, glinenecv, sljudnih luskic, krpic rožnato in blede zelenkasto obarvanih krpic glinenega skrilavca in nekaj apnenca. Ta droba je prežeta s sivim in sivo rožnatim apnencem, ki se kot nepravilni prameni in majhne leče vrivajo vanjo. Apnenec je dosti odporen in trd, sama droba pa je manj odporna. To kaže tudi stebra, ki ju je zob časa prav v tem delu portala najbolj načel. Tudi kamnino te vrste najdemo v Hotavljah. Danes je odkrita ob cesti proti Trebiji samo malo naprej od odcepa ceste v Volako. Droba je tudi na levi strani hotaveljskega kamnoloma in kamnoseški mojster je ta kamen najverjetneje dobil tu nekje. Težko pa je pojasniti, zakaj mojster ni vzel za portal pisanega hotaveljskega apnenca, ki je bil bolj pri roki kot ti dve kamnini, in zakaj ni izklesal celega rožanca iz enega kamna, iz imenitnejšega hotaveljčana. Obe kamnini tega podboja sta najbrž iz srednjega dela triasne periode in nekoliko starejši od hotaveljskega apnenca, ki se je usedal pred kakimi 230 milijoni let. Njuna starost še ni ugotovljena z okamninami.

V hiši sta bila še dva kamnita stebra, eden je stal ob stopnišču v klet, ob drugega pa se je naslanjalo stopnišče v nadstropje. Obadva sta bila skupaj s podstavkoma napravljena iz rožnatega hotaveljskega apnenca. Prav izbira kamna za oba stebra pa še bolj preseneča, zakaj je mojster izklesal portal iz dveh dosti manj uglednih kamnov. Dokler je bila kamnina še kolikor toliko sveža, je bil portal vendarle zelo lep. Temno siv apnenec so poživljale bele kalcitne žile in kalcitni vložki v podstavku, vložkih in oboku, vse pa se je lepo skladalo s sivo zelenkasto drobo, ki se je prepletala s sivimi in rožnatimi apnenčevimi vključki. Portal so krasila lepo oblikovana in bogato okrašena vežna vrata z možema, ki nosita zajeten grozd (*Jozue in Kaleb v motivu »Grozd iz obljubljene deleže«*), in evangelistoma z levom in orlom v zgornjih dveh poljih, nedvomno umetniški rezbarski izdelek.

Portal nima vklesane letnice, najbrž pa je bil napravljen okoli leta 1850. Od takrat imamo nekaj zelo podobnih portalov z letnico.

Dotrajana hiša je bila podrta leta 1988 in tam postavljena nova. Sedanji lastnik je spravil portal in vrata na skedenj in pokazal zanju, ko sem bil tistega leta tamkaj, polno razumevanje za ohranitev. Oba edinstvena izdelka sodita v muzej, kakršnega pa še nimamo in bi morala ostati v spomin naše kulturne dediščine na loškem ozemlju.

Zusammenfassung

In der Zeitschrift *Loški razgledi* haben wir schon über die natürlichen Bau- und Schmucksteine der Region von Škofja Loka und den daraus verfertigten Erzeugnissen geschrieben. Namentlich sind hier das Škofja Loka-Konglomerat von Oligozänalter und der bunte Kalkstein aus Hotavlje von Obertriasalter zur Geltung gekommen.

Eine Besonderheit stellt das einmalige Portal des jetzt schon niedergerissenen Kumer-Anwesens in Gorenja vas Nr. 104 dar. Es ist aus zwei unterschiedlichen Gesteinarten erbaut, die noch bei keinem anderen Portal gefunden worden sind. Der Portalsockel, die Kämpfer an beiden Seiten und der Bogen mit Schlußstein bestehen aus dunkelgrauem Kalkstein mit zahlreichen weißen Kalzitadern. Derartiges Gestein erscheint in Hotavlje, wo sich in der Nähe der Kirche noch Spuren des ehemaligen Steinbruchs befinden.

Die Pfeiler an jeder Portalseite sind aus graugrünlicher und gräulicher Grauwacke mit unregelmäßigen Streifen und kleinen Einschlüssen aus grauem und rosenfarbigem Kalkstein. Auch diese Gesteinart kommt auf der Oberfläche in Hotavlje vor; beide sind höchstwahrscheinlich von Mitteltriasalter. Fast mit Sicherheit ist anzunehmen, daß der Steinmetzmeister beide Gesteinarten irgendwo hier bekommen hat.

Im Haus befanden sich zwei weitere Pfeiler, jedoch beide aus rötlichem Hotavlje-Kalkstein. Diese Tatsache überrascht noch mehr; warum hat der Meister nicht auch für das Portal den edleren Hotavlje-Kalkstein verwendet? Dennoch waren beide frischen Gesteinarten ein wahrer Schmuck des Portals, das außerdem noch die künstlerisch ausgeführte und reichverzierte Hausflurtür zierte. Das schöne Erzeugnis der Steinmetztätigkeit und das kunstvolle Werk der Schnitzwerkstatt (Josua und Kaleb im Motiv »Traube aus dem Gelobten Land«) müßten als Andenken an unser Kulturerbe erhalten bleiben.